

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

องค์กรหรือหน่วยงานย่อมมีหน้าที่ในการรับผิดชอบดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และยังคงคำนึงถึงการเตรียมการในอนาคตควบคู่กันไปด้วย เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา กับผลการดำเนินงานในปัจจุบัน รวมทั้งขอบข่ายปริมาณงานและชนิดของงานที่จะต้องดำเนินการในอนาคต จะเห็นว่าการบริหารและการวางแผนพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญที่นักบริหารจะละเลยไม่ได้ และในการบริหารงานหรือการวางแผนนั้น ข้อมูลและสารสนเทศถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะในการตัดสินใจเพื่อที่จะวางแผนดำเนินการใด ๆ ก็ตาม หากปราศจากข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ย่อมมีโอกาสที่จะพบกับความผิดพลาดได้ ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจอุปสรรคและปัญหาที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีข้อมูลและสารสนเทศที่ถูกต้อง แม่นยำ เป็นปัจจุบัน และเพียงพอต่อการใช้ จึงจะสามารถกำหนดนโยบาย วางแผนและตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จก้าวหน้าของหน่วยงานในอนาคต

การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานภาครัฐ ถือว่าเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อประกอบการตัดสินใจที่มีความสำคัญยิ่งในการบริหารงานของหน่วยงาน เช่น การมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ระดับรายได้ การทำงาน อาชีพ รวมไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสาธารณสุข ถ้าปราศจากสารสนเทศเหล่านี้ การตัดสินใจก็จะผิดพลาดและนำไปสู่ความล้มเหลวของหน่วยงานได้ ดังนั้น เรื่องของข้อมูลและสารสนเทศไม่ใช่เรื่องใหม่แต่ประการใด นักการปกครองและนักบริหารต้องใช้ข้อมูลและสารสนเทศมานานแล้ว (ครุฑจิต มาลัยวงศ์. 2534 : 87-88)

ในการบริหารงานและการวางแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ก็เช่นเดียวกัน การพัฒนาระบบบริหารงานในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด มีความจำเป็นที่จะต้องกระทำเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง มีแผนในการดำเนินการ มีการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่จำกัด เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ในการพัฒนาระบบบริหารขององค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ

จะให้ดีขึ้นได้ ต้องอาศัยระบบการจัดการด้านข้อมูลและสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้มาตรฐานคุณภาพด้วย

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ในการบริหารและจัดการด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ย่อมมีภารกิจที่จะต้องดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการวางแผนและประกอบ การตัดสินใจในการบริหารจัดการ เพื่อที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ตามหน้าที่ บทบาท ภารกิจของกระทรวง ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ องค์การ ซึ่งมีกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลดังนี้

1. สำนักงานศึกษาธิการอำเภอในฐานะตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการในส่วน ภูมิภาค ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากหน่วยงาน สถานศึกษาในสังกัดอำเภอ โดยใช้แบบ รศ. (แบบรายงานการศึกษาภาคสถิติ) และแบบ รค. (แบบรายงานครู) โดยใช้ข้อมูลที่ปรากฏ ในวันที่ 10 มิถุนายนของทุกปี
2. สำนักงานศึกษาธิการอำเภอรวบรวมสรุปข้อมูลจากแบบ รศ. และ รค. และเก็บ ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ของอำเภอเพิ่มเติมลงในแบบ รศ.ภ. (แบบรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค ภาคสถิติ) เพื่อรายงานจังหวัด และใช้เป็นข้อมูลในการบริหารการศึกษา การศาสนา และ การวัฒนธรรมภายในอำเภอ
3. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดรวบรวมสรุปข้อมูลจากแบบ รศ.ภ. ของทุกอำเภอ ภายในจังหวัดเป็นภาพรวมของจังหวัด เพื่อรายงานสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมเขตการศึกษา และใช้เป็นข้อมูลในการบริหารการศึกษา การศาสนา และการ วัฒนธรรมภายในจังหวัด
4. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตการศึกษา รวบรวมสรุป ข้อมูลเป็นภาพรวมของเขตการศึกษา เพื่อรายงานกระทรวงศึกษาธิการ และใช้เป็นข้อมูล ในการบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมภายในเขตการศึกษา
5. กระทรวงศึกษาธิการรวบรวม สรุป และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นภาพรวมของ กระทรวงเพื่อใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และบริหารจัดการด้านการศึกษา การศาสนา การวัฒนธรรม และเผยแพร่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนา และการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ในการบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) ส่วนข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ได้มีหน่วยงานในสังกัดระดับรอง

ลงไปเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลและการประเมินผลการปฏิบัติการจัดเก็บข้อมูล ในภาพรวมของกระทรวงกลับพบกับอุปสรรคและปัญหาหลายประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2530 : 4) ดังนี้

ประการแรก ความไม่ตรงกันในข้อมูลรายการเดียวกันจากแหล่งข้อมูลต่างกัน ทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนและไม่สามารถใช้ได้ทันที อีกทั้งเป็นภาระในการจัดเก็บข้อมูล เนื่องจากจะต้องเก็บไว้ทั้งหมดตามที่ได้รับรายงาน และเมื่อต้องการปรับข้อมูลให้ทันสมัย (Update) ก็ต้องทำทั้งหมดเช่นกัน

ประการที่สอง การผลิตข้อมูลของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มีความแตกต่างกันในเรื่องของแบบฟอร์ม ตาราง และการจำแนกรายการข้อมูล ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความยุ่งยาก ไม่สามารถจัดเก็บเป็นระบบเดียวกันได้ และขาดข้อมูลต่อเนื่องเป็นอนุกรม เนื่องจากมีรายการเปลี่ยนแปลงข้อมูลอยู่เสมอ

ประการสุดท้าย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มักจะไม่ทันสมัยเพียงพอที่จะให้บริการผู้ใช้ข้อมูล เนื่องจากต้องรอการเผยแพร่จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และที่สำคัญคือ กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดข้อมูลในระดับจังหวัด และอำเภอ ซึ่งผู้ใช้ข้อมูลมีความต้องการข้อมูลในระดับพื้นที่มากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระยะที่ 9 (2545-2549) โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะองค์กรกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารและผู้บริหารงานทุกระดับชั้น ให้มีการวางแผนพัฒนา และจัดเก็บข้อมูลทางการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในทุกหน่วยงาน และสามารถใช้อ้างอิงข้อมูลสำหรับเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งในการอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานทุกหน่วยในสังกัดกระทรวง ได้มีการใช้ทรัพยากรข้อมูลร่วมกันเพื่อพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ให้บังเกิดผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์เป็นภาพรวม ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค

ดังนั้น การบริหารงานด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งมีบุคลากรหลักได้แก่นักวิชาการศึกษา เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านข้อมูลและสารสนเทศ โดยเฉพาะและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะต้องปฏิบัติการปรับปรุงพัฒนางานด้านข้อมูลและสารสนเทศในระดับอำเภอ ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนางานในภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการ ให้มีปัญหาลดลงและอุปสรรคน้อย

ที่สุดเท่านั้น แต่การทำความเข้าใจสภาพปัญหาของระบบข้อมูลและสารสนเทศ โดยการศึกษาจากนักวิชาการศึกษา อาจจะได้คำตอบสำหรับนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอีกทางหนึ่ง ด้วย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 18-33)

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงาน โดยระบุให้ศูนย์เทคโนโลยีและสารสนเทศ รวมถึงสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอดำเนินการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ และเทคนิคการปรับปรุงงานมาใช้ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการบริหารและการดำเนินงานในทุกระดับ ตลอดจนมีระบบเครือข่ายข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ในระดับกระทรวง กรม จังหวัด และสถานศึกษา ทั้งแนวดิ่งและแนวราบ ทั้งนี้ เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านข้อมูลและสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติงานในการจัดเก็บข้อมูลในระดับปฐมภูมิ ซึ่งจะ ได้ข้อมูลจากสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอในทุกท้องที่

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศของหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535 : 14) สรุปได้ดังนี้

1. จำนวนข้อมูลสารสนเทศที่มีในแต่ละระดับยังไม่เพียงพอต่อการใช้ ข้อมูลที่มียังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ข้อมูลและสารสนเทศบางส่วนไม่เป็นปัจจุบันและทันกับความต้องการที่จะใช้ในแต่ละช่วงเวลา
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ เช่น หน่วยงานระดับอำเภอรวมไปถึงระดับโรงเรียน ยังไม่มีองค์กรหรือกรอบอัตรารองรับ ส่วนระดับจังหวัดและระดับกรม แม้จะมีหน่วยงานและกรอบอัตรากำลัง แต่ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้ในหน่วยงาน และผู้รับบริการจากภายนอกได้ใช้อย่างสมบูรณ์เพียงพอ
3. บุคลากรยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอ ในการบริหารและจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ
4. ปัจจุบันยังคงไม่ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะช่วยให้การบริหารการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพมาใช้อย่างเต็มที่ เพราะข้อจำกัดด้านกำลังทรัพยากรที่มีราคาค่อนข้างแพง ความรู้ความเข้าใจและทักษะของบุคลากรจึงเกิดขึ้นน้อย การใช้คอมพิวเตอร์ การสร้างเครือข่ายข้อมูล และการส่งสารข้อมูลสายตรงให้เชื่อมโยงกันจึง ไม่เพียงพอ

และในการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ยังคงประสบอุปสรรคความยากลำบากในการจัดเก็บข้อมูล ขาดเครื่องมือ ขาดนักวิชาการที่จะแก้ไขปัญหามาเป็นระยะ ๆ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติตามภารกิจเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูล หรือการจัดการด้านข้อมูลและสารสนเทศของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ กลับพบว่ามีปัญหาเกี่ยวข้องกับหลายประการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2535 : 4) ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากนโยบายและแผนงาน เนื่องจากนโยบายและแผนงานเป็นภารกิจของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ที่เกี่ยวกับการวางแผนและประเมินผลการดำเนินงาน การศึกษา การศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของอำเภอ ภารกิจด้านนี้จึงเกี่ยวกับการสำรวจ วิเคราะห์ วิจัย ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยผู้รับผิดชอบสูง และต้องมีความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์นโยบาย วิเคราะห์ระบบงานหรือโครงการ รวมทั้งการสำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัย การจัดทำรายงานเพื่อเผยแพร่ ในปัจจุบันบุคลากรที่มีความรู้พื้นฐานดังกล่าวนี้ ได้รับการจัดสรรอัตรากำลังกระจายกันอยู่ตามสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ การขาดเครื่องมือเครื่องใช้และงบประมาณที่สนับสนุน รวมทั้งการจัดทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง

2. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากงบประมาณ กล่าวคือ ปัญหาด้านนี้เป็นภารกิจที่ศึกษาธิการอำเภอต้องเกี่ยวข้องกับการเสนอของบประมาณ การเบิกจ่ายงบประมาณ แต่เนื่องจากสำนักงานศึกษาธิการอำเภอได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดการด้านข้อมูลและสารสนเทศน้อยมาก จึงกล่าวได้ว่า การดำเนินการด้านนี้ยังขาดประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ควรจะเป็น

3. ปัญหาเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูล สถิติและวางแผน ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูล ยังไม่เป็นระบบ ขาดความต่อเนื่อง และการมีรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกันของหน่วยงานและสถานศึกษา ในการจัดการข้อมูลการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ขาดการวิเคราะห์สภาพทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การจัดทำดัชนีและแปรผลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลข้อมูลไปใช้ให้ถูกต้อง ทำให้การวางแผนในระดับจังหวัดและอำเภอส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพ และไม่ส่งผลในทางปฏิบัติ

4. ปัญหาด้านการเงินและประสานงาน ได้แก่ การประสานงานยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของกระทรวง เนื่องจากกฎระเบียบบางประการไม่เอื้ออำนวยต่อการ

ประสานงาน ขาดระบบรูปแบบและแนวทางในการประสานทรัพยากรร่วมกัน กรมเจ้าสังกัดของหน่วยงานสถานศึกษาสั่งการไปยังหน่วยงานสถานศึกษาโดยตรง ทำให้ขาดเอกภาพในการบริหารงาน โดยเฉพาะการประสานสัมพันธ์ในด้านข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดจากนโยบายและแผนงาน ปัญหาจากระบบงบประมาณ ปัญหาเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลสถิติและวางแผน ปัญหาด้านบริการและประสานงานข้อมูลและสารสนเทศ รวมทั้งปัญหาการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้จัดเก็บข้อมูลจัดว่าเป็นปัญหาทั้งสิ้น ส่วนในระดับอำเภอซึ่งมีสำนักงานศึกษาธิการอำเภอเป็นหน่วยงานประสานงานกลางในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ยังคงพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ระดับกระทรวงถึงระดับอำเภอ ในด้านการประสานจัดเก็บข้อมูล ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการอำเภอไม่มีอำนาจในการสั่งการไปยังหน่วยงานสถานศึกษาสังกัดกระทรวงในพื้นที่ ในจัดเก็บข้อมูลตามที่ต้องการ จึงประสบปัญหาการขาดความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การปฏิบัติงานด้านนี้ยังขาดประสิทธิภาพ

ส่วนในด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม มีการจัดการค่อนข้างหลากหลาย จึงประสบปัญหาเกี่ยวกับปริมาณ และการจำแนกข้อมูลในแต่ละหน่วยงานแต่ละสังกัด ทั้งในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ไม่สามารถจะจัดเก็บและเลือกสรรข้อมูลเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้มาดำเนินการได้ทันทั่วถึง และนับเป็นความยุ่งยากต่อการเก็บรักษาเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยไม่ทราบว่าเมื่อใด เวลาใด จำเป็นต้องใช้ข้อมูลส่วนไหน และจำแนกข้อมูลอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งนอกจากจะต้องใช้สถานที่ในการจัดเก็บข้อมูลมากขึ้น ยังทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการดำเนินการแต่ละปี โดยไม่สมควรเช่นเดียวกัน (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 6. 2541 : 1-10)

จากปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศบางส่วนดังกล่าวข้างต้นนี้ ซึ่งให้เห็นว่าสภาพความหลากหลายเกี่ยวกับการดำเนินงานบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยบทบาทของศึกษาธิการอำเภอ นักวิชาการ เป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลทั้งสิ้น และถ้าหากนักวิชาการศึกษามีอายุการทำงานหรือมีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน อาจจะทำให้มีปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากนักวิชาการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากย่อมรู้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว สามารถหาวิธีการป้องกันและแก้ไขให้ปัญหาหมดไปได้ แต่นักวิชาการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยย่อมจะไม่ทราบปัญหาเท่าที่ควร ดังนั้นในการจัดเก็บข้อมูลก็อาจจะพบปัญหาต่าง ๆ มากมายหลายปัญหา

และในขณะเดียวกันสำนักงานศึกษาธิการอำเภอที่มีขนาดแตกต่างกันอาจจะทำให้มีปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลได้เช่นเดียวกัน เนื่องจาก อำเภอที่มีขนาดใหญ่ย่อมจะมีงบประมาณมากกว่า มีบุคลากรมากกว่า มีวัสดุอุปกรณ์ หรือมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากกว่าอำเภอที่มีขนาดเล็ก ดังนั้น ในการจัดเก็บข้อมูลย่อมจะมีความสะดวกรวดเร็วทันสมัย มีงบประมาณในการใช้จ่ายพอเพียง และมีบุคลากรที่พอเพียง ช่วยลดปัญหาการจัดเก็บข้อมูลได้หลายปัญหา ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการจัดเก็บข้อมูลของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอเขตการศึกษา 10 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม โดยภาพรวมในระดับอำเภอให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในโอกาสข้างหน้าต่อไป ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาท อำนาจ หน้าที่ ระบบ ระเบียบในการปฏิบัติงานและวิธีการจัดเก็บข้อมูลเกิดขึ้นได้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอในเขตการศึกษา 10
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลของนักวิชาการศึกษาสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน และปฏิบัติงานอยู่ในอำเภอที่มีขนาดต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการจัดเก็บข้อมูลของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอในเขตการศึกษา 10

สมมติฐานของการวิจัย

1. สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เขตการศึกษา 10 ที่อยู่ในอำเภอขนาดใหญ่และอำเภอขนาดเล็กมีปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลแตกต่างกัน
2. นักวิชาการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. ในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ โดยทั่วไปจะมีบทบาทและภารกิจในการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศใน 3 ด้าน คือ

1.1 ด้านการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ข้อมูลครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณทางการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อมูลลูกเสือ ยุวกาชาด

1.2 ด้านการศาสนา ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสำนักสงฆ์ วัดและศาสนสถาน ข้อมูลพระภิกษุสามเณร นักบวชและพระธรรมทูต ข้อมูลพระสังฆาธิการ ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม ข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ข้อมูลศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ข้อมูลงบประมาณอุดหนุนศาสนา

1.3 ด้านการวัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลประชากร เผ่าพันธุ์ ภูมิศาสตร์ การปกครอง ประเพณี ภาษา การแต่งกาย ศิลปะ ข้อมูลเกี่ยวกับสมาคมและมูลนิธิ ข้อมูลโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน

2. ในการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ตรงกับความเป็นจริง และทันเวลา จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยป้อน (Input) ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลา วิธีการจัดเก็บข้อมูล เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ เทคโนโลยีที่ทันสมัย

2.2 กระบวนการ (Process) ได้แก่ การกำหนดชนิดและประเภทของข้อมูล การประสานงานกับแหล่งข้อมูล การกำกับดูแลเจ้าหน้าที่ที่จัดเก็บข้อมูล การใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การประมวลผลข้อมูล

2.3 ผลผลิต (Output) ได้แก่ ความเที่ยงตรงของข้อมูล ความละเอียดชัดเจนของข้อมูล ความครบถ้วนของข้อมูล และความทันสมัยของข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1.1 ประสบการณ์ในการทำงาน แยกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1 กลุ่มที่มีประสบการณ์ต่ำ ได้แก่ นักวิชาการศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี

1.1.2 กลุ่มที่มีประสบการณ์สูง ได้แก่ นักวิชาการศึกษามีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป

1.2 ขนาดของอำเภอ แบ่งขนาดของอำเภอโดยยึดถือตามคู่มือการดำเนินการปรับปรุงบทบาทภารกิจและโครงสร้างการแบ่งงานภายในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.2.1 อำเภอนขนาดใหญ่

1.2.2 อำเภอนขนาดเล็ก

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับของปัญหาโดยแบ่งเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระดับปัญหา หมายถึง ความคิดเห็นของนักวิชาการศึกษาเกี่ยวกับข้อขัดข้องหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในระหว่างการจัดเก็บข้อมูล ทำให้ไม่สามารถสนองนโยบายและวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามความคิดเห็นของศึกษาริการอำเภอและนักวิชาการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสำนักงานศึกษาริการอำเภอและกิ่งอำเภอ แบ่งเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2. การจัดเก็บข้อมูล หมายถึง การดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาจากระบบการจัดเก็บข้อมูล ส่วนปัจจัยป้อน ส่วนกระบวนการ ส่วนผลผลิต และองค์ประกอบของการจัดเก็บข้อมูลด้านการศึกษา ด้านการศาสนา และด้านการวัฒนธรรม

2.1 ปัจจัยป้อน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนจัดเก็บข้อมูล การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา และวิธีดำเนินการจัดเก็บข้อมูล การระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง ความคาดหวังในผลสำเร็จของผู้บริหารในการจัดเก็บข้อมูล การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ความพอเพียงของงบประมาณ ความพอเพียงของแหล่งข้อมูลจากหน่วยงาน และสถานที่ต่าง ๆ การกำหนดเครื่องมือและเทคโนโลยีเหมาะสมเพื่อช่วยในการจัดเก็บ การจัดเก็บข้อมูลประเภทเร่งด่วน การจัดเก็บข้อมูลตามนโยบายหน่วยเหนือกำหนด และการจัดเก็บข้อมูลตามภารกิจที่กำหนดในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานศึกษาริการอำเภอ

2.2 กระบวนการ หมายถึง การดำเนินงานในการบริหารและควบคุมงานจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนและกรรมวิธีของข้อมูล ได้แก่ การกำหนดประเภทและชนิดของข้อมูลที่ต้องการเก็บ การประสานงานกับแหล่งข้อมูล การกำกับดูแลเจ้าหน้าที่ที่จัดเก็บข้อมูล การใช้แบบฟอร์มหรือแบบต่าง ๆ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การประมวลผลข้อมูลเบื้องต้น การแสดงผลและรายงานผลข้อมูล การใช้เทคโนโลยีในการทำสำเนาและสื่อสารข้อมูล

2.3 ผลผลิต หมายถึง สิ่งที่ได้รับจากการดำเนินงานในส่วนปัจจัยป้อนและส่วนกระบวนการ ซึ่งเป็นผลผลิตเชิงคุณภาพของข้อมูล ได้แก่ ความเที่ยงตรงตามข้อเท็จจริงที่แหล่ง

ข้อมูลรายงาน ความละเอียดชัดเจนของตัวข้อมูล ความถูกต้องตรงกันจากรายการข้อมูลเดียวกัน แต่ต่างแหล่งข้อมูลกัน การแปลความหมายข้อมูลเชิงบรรยาย การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลตามลักษณะภารกิจ เช่น ใช้ข้อมูลเพื่อกำหนดนโยบายและแผน การใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจสั่งการในการบริหารงาน ความทันสมัยหรืออายุการใช้งานของข้อมูล ความทันเวลาเมื่อเรียกใช้ข้อมูล ความครบถ้วนตามเนื้อหา ประเภท และชนิดของข้อมูล และการสอบทวนข้อมูลย้อนหลัง

2.4 ข้อมูลด้านการศึกษา หมายถึง ข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลจำนวนนักเรียน นักศึกษา ทุกระดับ ทุกสังกัด ข้อมูลครูอาจารย์ บุคลากรและสมาชิกคุรุสภา ข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาทุกประเภท ข้อมูลจำนวนโรงเรียนและสถานศึกษาทุกสังกัด ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการ ข้อมูลเชิงคุณภาพทางการศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อมูลอัตราการคงอยู่และการสละของนักเรียน ข้อมูลประชากรและนักเรียนนอกโรงเรียน ข้อมูลลูกเสือ ยุวกาชาด ผู้บังคับบัญชาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลแหล่งเงินทุนและผู้รับทุนอุดหนุนการศึกษา

2.5 ข้อมูลด้านศาสนา หมายถึงข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาการศาสนา ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสำนักสงฆ์ วัด และศาสนสถาน ข้อมูลพระภิกษุสามเณร และพระธรรมทูต ข้อมูลพระสังฆาธิการและผู้นำทางศาสนา ข้อมูลวัดร้าง ผู้เช่าที่ดินวัดร้างและที่ดินของวัด ข้อมูลโรงเรียนและผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกต่าง ๆ ข้อมูลโรงเรียนและผู้เรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ข้อมูลศูนย์เด็กและเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ข้อมูลเงินทุนอุดหนุนการศึกษาในสำนักเรียนต่าง ๆ ข้อมูลการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมในวัดและศาสนสถาน และข้อมูลกิจกรรมส่งเสริมศาสนา เช่น การประกวด การแข่งขันหรือการคัดเลือก

2.6 ข้อมูลด้านวัฒนธรรม หมายถึง ข้อมูลสำหรับการวางแผนการพัฒนาวัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลประชากร เผ่าพันธุ์ ศาสนาและการปกครอง ข้อมูลลักษณะประเพณีประจำท้องถิ่น ข้อมูลลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม เช่น อาหาร ภาษา การแต่งกาย ข้อมูลลักษณะเศรษฐกิจการค้าขายและกำลังแรงงาน ข้อมูลศูนย์วัฒนธรรมและแหล่งความรู้ชุมชน ข้อมูลสมาคมและมูลนิธิ ข้อมูลโบราณสถานและพิพิธภัณฑ์ ข้อมูลกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การประกวด การสาธิต การแสดง ข้อมูลกองทุนและงบประมาณอุดหนุนงานวัฒนธรรม และข้อมูลสมาชิกกลุ่มองค์กรเบญจภาคี เช่น องค์กรธุรกิจชุมชน องค์กรอาชีพท้องถิ่น องค์กรภูมิปัญญาสาขาต่าง ๆ

3. สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ หมายถึง หน่วยราชการบริหารในส่วนภูมิภาค สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535 แบ่งเป็น สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ และสำนักงานศึกษาธิการกิ่งอำเภอ ในเขตการศึกษา 10

4. นักวิชาการศึกษา หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการให้ดำรงตำแหน่งนักวิชาการศึกษา ที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอหรือกิ่งอำเภอในเขตการศึกษา 10 ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งผู้วิจัยเจาะจงเป็นกลุ่มตัวอย่าง อำเภอและกิ่งอำเภอละ 1 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับศึกษาธิการอำเภอและนักวิชาการศึกษา ในการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและพัฒนา งานด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Rajabhat Mahasarakham University